

ACTUALITATEA BISERICESCĂ ȘI ECUMENICĂ CHURCH AND ECUMENICAL NEWS

Prima poziție oficială a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse față de Sinodul din Creta. Câteva comentarii preliminare pe marginea acesteia

Abstract:

The present article entitled *The First Official Position of the Russian Orthodox Church Regarding the Synod in Crete. A few Preliminary Commentaries* contains a presentation and analysis of the Report of the Synod of Bishops of the Russian Orthodox Church on the Synod of Crete, as presented in form of a press release on the official website of the Russian Orthodox Church, dated November 29th 2017. The second part presents and analysis similar official positions taken by the other four Orthodox Churches which did not participated at the Synod in Crete, as well as the special position of the Serbian Orthodox Churches regarding the Synod in Crete. It ends with a presentation of the position of the Orthodox Church in America regarding the Synod in Crete.

Keywords:

Synod in Crete; Russian Orthodox Church; Patriarchate of Antioch; Georgian Orthodox Church; Bulgarian Orthodox Church; Orthodox Church in America

Introducere

Teologi din întreaga lume au primit cu interes deosebit o primă luare de poziție a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse față de Sinodul ținut în Creta în iunie 2016, la care au participat zece din paisprezece Biserici Ortodoxe Autocefale. Această luare de poziție a fost mult așteptată, pe de o parte pentru că Biserica Ortodoxă Rusă a fost marele absent de la Sinodul din Creta, iar pe de altă parte pentru că toate celelalte Biserici Ortodoxe absente, și nu numai¹, își exprimaseră deja punctul de vedere prin poziții oficiale emise de Sfintele lor Sinoade.

¹ Este vorba de Biserica Ortodoxă în America.

Am avut acces la textul acestei luări de poziție a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse publicat pe site-ul oficial al acestei Biserici, deocamdată cel puțin, numai în limba rusă, prin bunăvoința domnului Drd. Mihail Motricală care l-a tradus în limba română și care este redat la finalul acestui articol.

I. Luarea de poziție a Patriarhului Chiril

De fapt această luare de poziție este mai degrabă descrierea unui raport prezentat de Preafericirea Sa Patriarhul Chiril al Moscovei și al Întregii Rusii în fața Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse la sfârșitul lunii noiembrie 2017. Vorbind despre relațiile externe ale Bisericii Ortodoxe Ruse, Patriarhul Chiril a făcut mai multe referiri la „sinodul ținut în Creta.” Mai întâi Patriarhul Chiril a realizat o scurtă introducere de natură istorică: pregătirea pentru un sinod pan-ortodox are loc de mai multe decenii, iar în februarie 2016, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a fost informat cu privire la starea pregătirilor pentru Sinodul pan-ortodox. Același sinod a acceptat în principiu participarea Bisericii Ortodoxe Ruse la planificatul sinod pan-ortodox, reiterând două condiții fundamentale pentru un astfel de sinod: (1) „participarea liberă a delegațiilor tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale” și; (2) soluționarea, până la întrunirea sinodului pan-ortodox, a problemelor apărute între Patriarhia Antiohiei și Patriarhia Ierusalimului în chestiunea jurisdicției canonice asupra Quatarului.

Având în vedere aceste condiții, reprezentanții Patriarhiei Moscovei au participat activ la pregătirea sinodului pan-ortodox și după februarie 2016, iar Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse a format o delegație care să participe la planificatul sinod. Totuși, arată Patriarhul Chiril în declarația sa în fața Sinodului propriei Biserici, „evoluția evenimentelor ne-a forțat ca, cu puțin timp înainte de data programată deschiderii Soborului, să refuzăm participarea la acesta.” Motivele acestei „forțări” au fost neîndeplinirea condițiilor menționate de Sinodul Bisericii Ortodoxe Ruse din februarie 2016, anume participarea tuturor Bisericilor Ortodoxe și rezolvarea chestiunii Quatarului care a dus la ruperea comuniunii dintre Patriarhiile Antiohiei și Ierusalimului. De asemenea Patriarhul Chiril a amintit că la 1 iunie 2016, Biserica Ortodoxă Bulgară a cerut amânarea sinodului din Creta și a anunțat că nu va participa la acesta în cazul în care nu va fi amânat. Au urmat declarații similare din partea Patriarhiei Antiohiei, a Patriarhiei Georgiei și a Bisericii Ortodoxe Sârbe, chiar dacă aceasta din urmă și-a schimbat opinia și în cele din urmă a participat la Sinodul din Creta. Patriarhul Chiril a amintit doar două din motivele pentru care trei Biserici Ortodoxe (Patriarhia Antiohiei, Patriarhia Geor-

giei și Patriarhia Bulgariei) nu au participat la Sinod: (1) apariția de comentarii critice pe marginea documentelor sinodale publicate ; (2) lipsa comuniunii dintre Patriarhiile Antiohiei și Ierusalimului.

În continuare, Patriarhul Chiril a amintit acțiunile întreprinse de Biserica Ortodoxă Rusă înainte de Sinodul din Creta. Chiar dacă nu spune explicit, din text înțelegem că acțiunile descrise au fost menite să salveze caracterul pan-ortodox al sinodului. Anume, la 3 iunie a fost convocată o ședință extraordinară a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse în care s-a formulat o propunere, trimisă Patriarhului ecumenic și Întâistătorilor Bisericilor Ortodoxe locale în care s-a propus convocarea unei reuniuni extraordinare înainte de sinod care să încerce rezolvarea chestiunilor critice legate de sinod. De asemenea mesajul către Întâistători arăta că absența unei Biserici Ortodoxe de la Sinod „va fi un obstacol pentru care nu ar trebui să se întrunească Sfântul și Marele Sobor.“ din păcate, propunerea Bisericii Ruse de a convoca o întrunire extraordinară de urgență înaintea Soborului pan-ortodox, nu a fost acceptată.

În aceste condiții, la 13 iunie, a avut loc la Moscova o nouă reuniune extraordinară a soborului arhieresc, care a examinat situația și a emis o declarație specială în care au fost detaliate evenimentele care au avut loc în procesul pre-sinodal, de la reuniunea Întâistătorilor de la Chambesy, din ianuarie 2016. Cu regret, soborul a cerut amânarea Sinodului din Creta și a anunțat Bisericii Ortodoxe Ruse, în cazul în care acesta avea să se deschidă totuși la data stabilită.

„Decizia de a nu participa la Sobor nu a fost ușoară” a mai spus Patriarhul Chiril. De asemenea, în opinia sa Sinodul din Creta „nu și-a îndeplinit sarcina” din două motive : (1) neparticiparea a patru Biserici Ortodoxe Autocefale” și (2) „principiul consensului ... a fost încălcat.” Patriarhul Chiril a pus sub semnul întrebării modul în care au fost respectate procedurile legate de consens de vreme ce unul dintre documente – este vorba de „Poziția Bisericii Ortodoxe față de restul lumii creștine“ – a fost considerat adoptat, inclusiv de către Biserica Ortodoxă Sârbă, chiar dacă se știe că 17 din 24 de ierarhi ai acestei Biserici au refuzat să-l semneze la final.

În continuare Patriarhul Chiril a trecut în revistă deciziile oficiale despre sinodul din Creta ale celorlalte Biserici Ortodoxe Locale care nu au participat la acesta, inclusiv poziția Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse de la data de 15 iulie 2016. În aceeași ședință s-a decis ca documentele adoptate la Soborul din Creta să fie încredințate Comisiei sinodale biblice și teologice a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse care a pregătit o concluzie corespunzătoare. Acum aceasta a fost supusă spre examinare Soborului Arhieresc.

Aflăm că această comisie „a comparat copiile documentelor Soborului cretan cu acele texte de dinaintea Soborului care au fost deja luate în considerare de către Soborul Arhieresc în februarie 2016.” S-au constatat următoarele :

- documentele „Importanța postului și respectarea lui astăzi” precum și „Autonomia și modul în care ea poate fi proclamată” au fost adoptate de Soborul cretan fără a fi de fapt introduse modificările substanțiale propuse de Biserica Ortodoxă Rusă ;
- documentul „Relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine“ s-a schimbat în bine, în ansamblu, ca urmare a criticilor la care a fost supus. Este bine că este menționată importanța respingerii bisericii unite, totuși „ multe dintre formulări nu sunt în întregime clare și satisfăcătoare.” Și în cazul acestui document, amedamentele propuse de Biserica Ortodoxă Rusă nu au fost luate în considerare.” ;
- terminologia documentului „Taina Căsătoriei și obstacolele în calea ei” necesită clarificări ;
- documentul „Misiunea Bisericii Ortodoxe din lumea modernă” conține încă un număr de formulări ambigue. Este necesară o prelucrare a documentului spre a putea fi considerat satisfăcător ;
- documentul „Diaspora ortodoxă” conține incertitudini care trebuiesc clarificate ;
- „Circulara Soborului” și „Mesajul circular al Soborului,” ambele pregătite și adoptate direct la Sobor, conțin un număr de expresii care nu sunt foarte clare.” Totuși, „înțelegerea problemelor sociale, exprimate în mesajele Soborului, în ansamblu, nu contrazic doctrina socială a Bisericii Ortodoxe Ruse.”

În finalul luării sale de poziție, Patriarhul Chiril a arătat că „discuțiile și ... dezacordurile din familia ... ortodoxă despre Consiliul din Creta nu au umbrit cooperarea frățească a Bisericilor Ortodoxe Surori ... Slujirea comună a Sfintei Liturghii, participarea la întâlniri și evenimente inter-ortodoxe, ca și mai înainte, unește toate Bisericile Autocefale, atât cele care au participat la Sobor, cât și pe cele care s-au abținut să participe.” Drept exemplu este oferită anunțarea participării mai multor Biserici Ortodoxe cu Întâistătorii lor, la comemorarea unor „evenimente memorabile pentru noi.” Avem de-a face cu o aluzie la sărbătorirea centenarului restaurării Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Ruse, eveniment la care au participat mai multe delegații ale unor Biserici Ortodoxe Autocefale cu Întâistătorii lor.²

² Au participat, fiind reprezentate la nivel de Întâistători: Patriarhia Alexandriei, Patriarhia Antiohiei, Patriarhia Ierusalimului, Biserica Ortodoxă Sârbă, Biserica Ortodoxă Română, Biserica Ciprului, Biserica Ortodoxă Autonomă a Albaniei, Biserica Ortodoxă Autonomă din Polonia,

În final Patriarhul Chiril a declarat: „Sunt convins că pregătirea unui astfel de Sobor ar trebui să fie asociată cu participarea liberă și activă a tuturor Bisericilor autocefale în editarea textelor sobornicești, cu respect egal pentru opinia fiecărei Biserici locale, chiar și pentru cele cu cel mai mic număr de credincioși, pentru a putea schimba acele formulări din documente care provoacă cele mai multe critici în diferite biserici” a spus Patriarhul Chiril.”

În opinia sa, numai în acest caz poate avea loc Sfântul și Marele Sobor, capabil să devină ceea ce ar trebui să fie – o voce coerentă, puternică și unitară a Bisericii Ortodoxe Universale.

II. Reacțiile la nivel înalt ale Bisericilor Ortodoxe care nu au participat la Sinodul din Creta

Dorim de asemenea să prezentăm aici pe scurt pozițiile anterioare și ulterioare față de Sinodul din Creta ale Bisericilor Ortodoxe care nu au participat la acesta, precum și cazul special oscilant al Bisericii Ortodoxe Sârbe care în cele din urmă a participat la Sinodul din Creta. Scopul acestei prezentări este acela de a face cunoscut mediului teologic românesc diversitatea de poziții față de Sinodul din Creta. Autorii prezentului studiu țin să precizeze faptul că urmează întru totul poziția oficială a Bisericii Ortodoxe Române față de Sinodul din Creta.

II.1. Patriarhia Antiohiei

La 6 iunie 2016³ Sfântul Sinod al Patriarhiei Antiohiei s-a întrunit la Balamand spre a studia poziția unor Biserici Ortodoxe Autocefale față de programatul Sfânt și Mare Sinod Panortodox, precum și agenda acestuia. De asemenea Sinodul era chemat să ia poziție față de decizia Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice din 31 mai 2016 cu privire la formarea unui comitet de reprezentanți ai Patriarhiilor Antiohiei și Ierusalimului, sub coordonarea Patriarhiei Ecumenice, care să discute chestiunea jurisdicției asupra emiratului Quatarului „imediat după Sfântul și Marele Sinod.”

Cu privire la pozițiile diferitelor Biserici Ortodoxe Autocefale, s-au constatat următoarele: (1) pozițiile unor Biserici Ortodoxe cu privire la agenda și chestiunile ce urmează a fi discutate sunt „divergente” iar un număr de Biserici refuză să accepte trimiterea unor documente spre Sinod; (2) unele Biserici exprimă rezerve

Biserica Ortodoxă din Ținuturile Cehe și din Slovacia, și Biserica Ortodoxă din America. Au fost reprezentate la nivel de înalți ierarhi, Biserica Ortodoxă Bulgară și Biserica Ortodoxă Georgiană. Programul festivităților a inclus și o întâlnire cu Președintele Federației Ruse, Vladimir Putin (vezi <https://mospat.ru/en/2017/12/04/news154070/>).

³ <https://www.antiochpatriarchate.org/en/page/1436/>

față de unele aspecte organizatorice și față de costurile acestuia; (3) Biserica Ortodoxă Bulgară a cerut, la 1 iunie 2016, printr-o decizie sinodală, amânarea Sinodului, în mod contrar anunțându-și neparticiparea; (4) „Biserica Rusiei” a cerut, la 3 iunie 2016, tot prin hotărâre sinodală, convocarea unei conferințe pregătitoare anterioare Sinodului spre a studia problemele nerezolvate.

Sinodali antiohieni au mai notat următoarele: (1) remarcile și observațiile Bisericii Antiohiei cu privire la regulile interne ale viitorului Sinod nu au fost luate în considerare până la momentul emiterii acestei declarații; (2) documentul legat de căsătorie și impedimentele la aceasta este încă pe agenda Sinodului, chiar dacă Patriarhia Antiohiei și Biserica Georgiană au cerut excluderea lui; (3) chestiunea diasporei ortodoxe a fost inclusă pe agenda Sinodului fără nicio evaluare a activității Adunărilor episcopilor, chiar dacă Patriarhia Antiohiei a cerut explicit acest lucru; (4) chestiunea calendarului și a unificării sărbătoririi datei Paștilor a fost scoasă de pe agenda programatului Sinod în ciuda importanței cruciale a acestor chestiuni; (5) secțiunea care urma să evalueze rezultatele dialogului cu ceilalți creștini care urma să fie scrisă înainte de convocarea Sinodului și să fie inclusă în documentul care dezbate relația Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine nu a fost nici proiectat nici aprobat până astăzi; (6) documentul despre autocefalie și modul în care aceasta poate să fie acordată trebuie să fie aprobat înainte de a apărea pe agenda Sinodului; (7) ultima fază preconiliară a fost caracterizată de „absența unei contribuții reale și efective a Bisericilor Ortodoxe la munca pregătitoare, de încetineala secretariatului și de lipsă de claritate cu privire la planul și desfășurarea sesiunilor;” (8) decizia Patriarhiei Ecumenice de a amâna soluționarea chestiunii Quatarului face imposibilă convocarea Sfântului și Marelui Sinod Pan-Ortodox de vreme ce două Biserici Ortodoxe, nefiind în deplină comuniune și neputând avea comuniune euharistică, vor lipsi Sinodul de caracterul lui euharistic; (9) „violarea” comisă de Patriarhia Ierusalimului a luat o dimensiune gravă datorită declarațiilor făcute în corespondența cu Patriarhia Antiohiei.

Declarația mai afirmă contribuția Patriarhiei Antiohiei la procesul de pregătire a Sfântului și Marelui Sinod Pan-Ortodox încă de la începuturile sale și angajamentul în procesul de pregătire din ultima vreme, în ciuda situației grele a credincioșilor antiohieni din Siria, Liban și Irak.

Principala problemă rămâne însă chestiunea Quatarului: „Dacă Sinodul are loc în vreme ce două Biserici Apostolice nu sunt în comuniune una cu alta, aceasta înseamnă că participarea la sesiunile sinodale este posibilă fără a lua parte la Sfânta Euharistie, ceea ce privează Sinodul de caracterul lui eclesiologic și îi oferă acestuia o calitate administrativă, cotrără tradiției ortodoxe sinodale statornice.”

Sinodul antiohian a decis în unanimitate: (1) Să ceară Patriarhului Ecumenic să facă eforturi spre a se ajunge la un consens în privința diferitelor chestiuni ridi-

cate de Bisericile Autocefale; (2) Biserica Atiohiană nu va participa la Sinod până ce chestiunile care stau în calea comuniunii euharistice din cadrul acestuia nu vor fi rezolvate (adică chestiunea Quatarului); (3) Se reafirmă importanța participării tuturor Bisericilor Autocefale la Sfântul și Marele Sinod, iar deciziile să fie luate în prezența tuturor și în unanimitate; (4) Să se comunice tuturor Bisericilor Ortodoxe chestiunile ridicate de Biserica Antiohiei; (5) Se cere credincioșilor să se roage pentru ca Duhul Sfânt să inspire Biserica în calea ei spre unitate și mărturisirea lui Hristos în lume.

La 27 iunie 2016⁴ s-a întrunit la Balamand în Liban, în ședință extraordinară Sfântul Sinod al Patriarhiei Antiohiei. Secretariatul Sinodului a emis o declarație cu privire la Sinodul din Creta. Sinodul a constatat mai întâi următoarele: (1) cererea Patriarhiei Antiohiei precum și a Bisericilor Rusă, Bulgară și Georgiană de a amâna Sinodul nu a fost ascultată, chiar dacă aceste Biserici luate împreună reprezintă „mai mult de jumătate din credincioșii din întreaga lume;” (2) convocarea Sinodului a ignorat necesitatea stabilirii conciliarității ortodoxe și a comuniunii euharistice între Biserici, trecând cu vederea „agresiunea ierusalimită” (aluzie la chestiunea Quatarului); (3) luările de poziție și declarațiile participanților la Sinodul din Creta „au blamat în mod nejustificat Bisericile absente.”

Pe baza acestor constatări, sinodalii au formulat următoarele observații: (1) colaborarea ortodoxă se bazează pe participarea tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale. Aceasta nu este o nouă poziție a Patriarhiei Antiohiei, ci un „principiu ortodox fix” formulat de-a lungul procesului conciliar; (2) Acest principiu a fost urmat și de actualul Patriarh Ecumenic Bartolomeu care a blocat procesul conciliar când în anul 1999, o Biserică Ortodoxă s-a retras din acesta; (3) Principiul unanimității a fost reafirmat la relansarea procesului de pregătire în anul 2009. (4) Acest principiu nu a fost îndeplinit în Creta de vreme ce au lipsit patru Biserici Ortodoxe; (5) Cererea Patriarhiei Antiohiei de a amâna Sinodul nu a fost o poziție nouă, ci această opinie a fost exprimată de-a lungul procesului de pregătire; (6) S-a constatat cu surprindere propunerea unor Biserici de a nu lua în seamă principiul unanimității precum și faptul că s-a considerat a fi mai importantă convocarea Sinodului decât conciliaritatea și unitatea Bisericii; (7) Cum a fost posibilă convocarea Sinodului înainte de finalizarea procesului de pregătire și a fixării agendei acestuia? Este cunoscut faptul că două Biserici Ortodoxe și-au exprimat rezerve față de documentul „Căsătoria și impedimentele ei”, iar Patriarhia Antiohiei și-a exprimat refuzul față de propunerea de a înlătura de pe agenda Consiliului docu-

⁴ <https://www.antiochpatriarchate.org/en/page/statement-of-the-secretariat-of-the-holy-synod-of-antioch-balamand-27-june-2016/1448/>

mentele cu privire la calendar, diptice și autocefalie; (8) Unanimitatea și consensul rămân „fundamentul de aur” al unității lumii ortodoxe. Pe această bază vor putea de asemenea să fie depășite „repercursiunile întâlnirii din Creta;” (9) Unii consideră Sinodul din Creta ca fiind „ecumenic.” Încă de la începutul secolului al XX-lea s-a decis ca ideea convocării unui sinod ecumenic să fie înlocuită cu cea de a convoca un sinod „pan-ortodox.” În opinia sinodalilor Patriarhiei Antiohiei, Sinodul din Creta, pentru că a încălcat procedurile asupra cărora s-a convenit anterior, nu poate fi considerat nici măcar un sinod pan-ortodox.

Pe baza acestor observații, Sfântul Sinod al Patriarhiei Antiohiei a decis următoarele: (1) „întâlnirea din Creta este considerată ca o întâlnire pregătitoare în cadrul procesului de pregătire a Sinodului Pan-Ortodox, iar documentele emise de acesta drept „nefinale, ci deschise spre discuție și amendare;” (2) se refuză atribuirea oricărui caracter conciliar oricărei întâlniri care nu implică toate Bisericile Ortodoxe Autocefale, iar principiul unanimității rămâne „esențial.” Prin urmare „Biserica Antiohiei refuză să numească întâlnirea din Creta Mare Sinod Ortodox sau Sfânt și Mare Sinod; (3) tot ceea ce s-a emis în Creta nu are vreo valabilitate pentru Patriarhia Antiohiei; (4) o Comisie pentru continuarea muncii legate de chestiuni sinodale a fost însărcinată să studieze mai departe rezultatele și consecințele întâlnirii din Creta, urmând să prezinte concluziile cercetării în viitoarea întâlnire a Sfântului Sinod; (5) O scrisoare care va conține deciziile luate va fi trimisă tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale precum și autorităților religioase și civile din străinătate; (6) Credincioșii sunt chemați să-i însoțească cu rugăciunea pe sinodali, astfel încât să fie păstrată totala manifestare a unității mărturiei creștine ortodoxe în lumea de astăzi.

II.2. Biserica Ortodoxă Georgiană

Sfântul Sinod al Patriarhiei Georgiei a luat decizia de a nu participa la Sinodul din Creta în ședința sa ordinară din 10 iunie 2016, prezidată de Catolicos/Patriarhul Iliya II.⁵ Potrivit unui comunicat, mai întâi Mitropolitul Andrei de Gori și Ateni a observat că „scopul convocării viitorului Sinod este de a demonstra unitatea Ortodoxiei înaintea comunității internaționale și de a exprima poziția comună a Bisericii Ortodoxe cu privire la problemele ardente de astăzi.” Acest scop nu poate fi atins din mai multe motive: (1) lipsa comuniunii euharistice dintre Antiohia și Ierusalim; (2) Bisericile Ortodoxe ale Bulgariei și Serbiei au refuzat deja participarea la sinod; (3) mai multe documente, inclusiv cel despre relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine conțin „inexactități dogmatice, canonice și terminologice și au nevoie de o serioasă revizuire; (4) Patriarhia Antiohiei nu

⁵ <https://mospat.ru/en/2016/06/11/news132881/>

a semnat rezoluția prelaților Bisericilor Ortodoxe prin care s-a decis convocarea Sinodului Pan-Ortodox și nici procedura de lucru a Sinodului motiv pentru care acest document nu poate fi considerat aprobat; (5) secretariatul Sinodului este nefuncțional de vreme ce nu i s-a dat dreptul de a lua decizii. Raportul oficial al ședinței stipulează: „În ciuda diferitelor opinii, s-a manifestat poziția de bază că este imposibil să se rezolve problemele existente prin muncă activă. Drept urmare, noi, împreună cu alte Biserici cerem amânarea Sinodului până ce se va ajunge la unitatea generală.” Prin urmare Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Georgiene a decis în mod unanim ca Biserica georgiană să nu participe la sinodul de pe insula Creta.⁶

La 27 decembrie 2016⁷ Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Georgiene și-a exprimat poziția oficială față de Sinodul care a avut loc în Creta. Decizia sinodală poate fi rezumată în șase puncte, după cum urmează: (1) Sinodul din Creta nu este un sinod pan-ortodox de vreme ce nu au participat patru Biserici Ortodoxe; (2) Deciziile lui nu sunt obligatorii pentru Biserica Ortodoxă Georgiană de vreme ce acesta a abandonat principiul consensului; (3) Documentele emise de Sinodul din Creta nu reflectă critici importante formulate de Bisericile locale și prin urmare au încă nevoie de corecturi; (4) Documentele din Creta trebuie să reflecte învățăturile Bisericii Ortodoxe, ceea ce nu este cazul cu forma actuală a textelor; (5) Necesitatea ținerii Sfântului și Marelui Sinod este de actualitate, iar Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Georgiene speră că acesta va avea loc pe viitor și că va lua deciziile prin consens, pe baza învățăturilor Bisericii Ortodoxe; (6) În acest scop Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Georgiene a format o comisie care să examineze documentele adoptate în Creta și care să se pregătească pentru viitorul Sinod Pan-Ortodox.

II.3. Biserica Ortodoxa Bulgară

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare⁸ în ședința din 1 iunie 2016, „după o lungă discuție” a cerut amânarea programatului sinod Pan-Ortodox din Creta din șase motive, anunțând totodată că în cazul în care totuși acesta va avea loc la data anunțată, Biserica Ortodoxă Bulgară nu va participa. Motivele invocate au fost: (1) Absența de pe agenda Sinodului a unor chestiuni de mare importanță pentru creștinismul ortodox. Nu sunt totuși menționate care sunt aceste chestiuni de importanță vitală; (2) Unele Biserici Ortodoxe Autocefale au anunțat deja

⁶ Vezi și <http://www.interfax-religion.com/?act=news&div=13014>

⁷ <https://orthodoxethos.com/post/final-decision-of-the-church-of-georgia-on-the-council-of-crete-summary>

⁸ <https://sofiaglobe.com/2016/06/01/bulgarian-orthodox-church-withdraws-from-pan-orthodox-council-in-crete/>

în mod oficial dezacord cu documentele propuse spre adoptare; (3) Dezacordul față de regula că Sinodul Pan-Ortodox nu va permite amendarea textelor care urmează a fi discutate; (4) Distribuția locurilor unde vor ședează primații Bisericilor Ortodoxe în planificatul sinod “violează principiul egalității primaților Bisericilor Ortodoxe Autocefale”; (5) Observatorii și oaspeții la sinod sunt plasați „în mod nepotrivit.” (6) costurile „mari și nejustificate” care ar implica participarea la acest sinod a Bisericii Ortodoxe Bulgare. Drept urmare, în mod unanim, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare a decis să nu participe la sinodul din Creta.

La data de 29 noiembrie 2016, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare⁹ a respins în mod oficial Sinodul din Creta. Dintr-un rezumat accesibil în limba engleză aflăm că pentru Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, Sinodul din Creta nu a fost „nici mare, nici general („Pan”) și nici Ortodox.” De asemenea s-a obiectat că la Sinodul din Creta au participat reprezentanți media și oaspeți din grupuri religioase eterodoxe,” precum și că 33 de episcopi participanți nu au semnat documentul „Relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine.” După ce a analizat documentele Sinodului din Creta traduse de un specialist autorizat, Sfântul Sinod a constatat că acestea au suferit unele îmbunătățiri, „dar ne semnificative și insuficiente” spre a se bucura de o acceptare generală.

Biserica Ortodoxă Bulgară respinge noțiunea de refacere a unității creștine pentru că Biserica Ortodoxă nu s-a rupt niciodată și nu și-a pierdut unitatea. De asemenea este respins cuvântul „biserici” în legătură cu alte biserici. Absența mai multor Biserici Ortodoxe de la Sinodul din Creta a condus la unele erori organizatorice și dogmatice. Totuși este apreciat efortul de a organiza un astfel de sinod. În urma examinării atente a documentelor, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare a concluzionat că Sinodul din Creta „ne duce la concluzia că unele dintre documente conțin discrepanțe față de învățătura Bisericii Ortodoxe și față de tradiția dogmatică și canonică a Bisericii, față de spiritul și litera Sinodului Ecumenic și Local.” Totuși „ca parte a Trupului lui Hristos, ... Biserica Ortodoxă Bulgară va continua să fie în frățietate euharistică și în comuniune spirituală, dogmatică și canonică cu toate celelalte Biserici Ortodoxe locale – atât cu cele care au participat la festivalul din Creta cât și cu cele neparticipante.”

II.4. Cazul aparte al Bisericii Ortodoxe Sârbe

În ceea ce privește Biserica Ortodoxă Sârbă, lucrurile au fost mai complicate decât au fost prezentate în raportul Patriarhului Chiril analizat mai sus: la 26 mai 2016 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe a salutat organizarea Sinodului

⁹ <https://sofiaglobe.com/2016/11/29/bulgarian-orthodox-church-formally-rejects-pan-orthodox-council/>

din Creta, însă în același timp a ridicat problema statului acestuia în cadrul Ortodoxiei și a formulat cinci puncte care să fie supuse atenției viitorului sinod: (1) Codul de reglementări predeterminat al Sinodului limitează catolicitatea acestuia și lasă prea puțin loc libertății în Duhul Sfânt; (2) Numărul de participanți la sinod și dreptul de vot sunt limitate în mod nejustificat; (3) Chestiunea autocefaliei și a mijloacelor de proclamare să fie discutate la sinod; (4) Sinodul fotian din 879/880 și sinodul palamit din 1351 să fie confirmate drept al optulea, respectiv al nouălea sinod ecumenic; (5) Cele șase documente ale Sinodului aprobate spre discutare au nevoie de amendamente.¹⁰

Într-o scrisoare înregistrată la cancelaria Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe cu nr. 793 din data de 6 iunie 2016, Patriarhul sârb Irineu îl informa pe Patriarhul Ecumenic că „Biserica noastră găsește că este dificil să participe la convocatul Sfânt și Mare Sinod și propune ca acesta să fie amânat pentru un anumit timp.” Motivele amintite au fost următoarele: (1) Lipsa de satisfacție și remarcile critice ale unor Biserici locale cu privire la anumite texte pregătite în perioada pre-sinodală; (2) Deciziile irevocabile ale Patriarhiilor Antiohiei și Bulgariei de a nu participa la planificatul sinod; (3) „Probleme în relațiile și comuniunea dintre biserici (Ierusalim - Antiohia datorită Quatarului; deteriorarea relațiilor dintre noi și Patriarhia României, care acum sunt greu de depășit datorită inmixtiunii anti-canonice a acesteia din urmă în estul Serbiei și fondării unei dioceze acolo, ceea ce va conduce la ruperea comuniunii liturgice și canonice a celor două Biserici vecine dacă comportamentul descris mai sus nu va înceta; și altele) alături de perspectiva permitterii ca aceste probleme să nu fie rezolvate la sinod, ci mai degrabă să fie deferite perioadei post-sinodale, ca și cum vreo comisie ar putea fi un organ mai înalt decât Sinodul Pan-Ortodox;” (4) Lipsa de dorință din partea „Bisericii Mamă a Constantinopolului” de a discuta la Sinod măcar unul din punctele anterioare propuse de Biserica Ortodoxă Sârbă.¹¹

Totuși, într-un comunicat¹² înregistrat la cancelaria Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sârbe cu nr. 840 din 15 iunie 2016, Patriarhul Irineu anunța că o delegație a Bisericii sale va participa la Sinodul din Creta.

În sfârșit, se cunoaște faptul că delegația Bisericii Ortodoxe Sârbe a discutat serios posibilitatea de a părăsi Sinodul din Creta în dimineața zilei de vineri 24 iunie 2016, înainte de a se discuta documentul cu privire la relația Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine. Episcopul sârb Maxim al Americii de Vest, care a participat la Sinodul din Creta și care a publicat un fel de jurnal al sinodului,

¹⁰ http://www.spc.rs/eng/referring_holy_and_great_council_orthodox_church

¹¹ Ibidem, în continuarea documentului precedent.

¹² http://www.spc.rs/eng/communique_12

notează la data mai sus amintită următoarele: „În lumina referendului britanic pe baza căruia Marea Britanie s-a retras din zona Euro, s-a pus atunci întrebarea dacă ar fi un „Serbexit” la Sfântul și Marele Sinod. Mulțumită lui Dumnezeu (și mulțumită slăbiciunii celui rău) nu s-a ajuns niciodată la aceasta.”¹³

III. O altă luare de poziție din lumea ortodoxă: Biserica Ortodoxă în America

Biserica Ortodoxă în America, a cărei autocefalie nu este recunoscută decât de o parte din Bisericile Ortodoxe, a sperat să fie invitată la Sinodul din Creta, fie și numai cu statut de observator, dar acest lucru nu s-a întâmplat. Prin urmare, la data de 6 iunie 2016, deci înainte de începutul Sinodului din Creta,¹⁴ dar când era evident că Biserica Ortodoxă în America nu va fi invitată în nicio formă să participe, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe în America a emis o declarație și câteva ectenii care să fie rostite în biserici pentru succesul Sfântului și Marelui Sinod. Declarația sinodului începe prin a spune că eforturile (numite „pelerinaj”) Bisericii Ortodoxe de a aduna un Sfânt și Mare sinod durează deja de mai multe decenii, fiind marcate de „pauze lungi în acest pelerinaj” urmate de „o perioadă înnoită de pregătire intensă” care este inițiativa actualului Patriarh Ecumenic. În lunile recente, în decursul procesului de revizuire a documentelor, „s-au adus propuneri noi și au apărut dezacorduri proaspete.”

În momentul emiterii declarației, participarea la Sfântul și Marele sinod este incertă, la fel și rezultatele lui. „În mijlocul acestei incertitudini – continuă textul raportului – un lucru este cert: Biserica Ortodoxă din America, nefiind recunoscută universal ca biserica autocefală, nu a fost invitată să fie una dintre participante. Reacția noastră este una de tristețe, dar nu de alienare. Mulțumind lui Dumnezeu, noi ne afirmăm identitatea noastră Biserică Ortodoxă în America. De asemenea ne afirmăm, cu mulțumire față de Dumnezeu, autocefalia noastră așa cum ne-a fost oferită de către Biserica Ortodoxă Română și așa cum a fost recunoscută de Bisericile Georgiei, Bulgariei, a Ținuturilor Cehe și a Slovaciei. Afirmăm de asemenea cu mulțumire profundă față de Dumnezeu, comuniunea noastră euharistică cu toate Bisericile Ortodoxe, începând cu Patriarhia Ecumenică. Prin urmare, noi acceptăm și afirmăm dreptul și datoria noastră de a însoți cu dragoste, reflecție și rugăciune Marele Sinod.”

¹³ Bishop Maxim of Western America, *Diary of the Council. Reflections from the Holy and Great Council at the Orthodox Academy in Crete, June 17-26, 2016*, Edited by the St. Herman of Alaska Monastery, Los Angeles - Crete, 2016, p. 67.

¹⁴ <https://oca.org/holy-synod/statements/holy-synod/holy-synod-issues-statement-petitions-on-the-holy-and-great-council>

Sunt amintite în continuare „îngrijorările” și „obiecțiile” din lumea ortodoxă pe marginea documentelor precum și faptul că se aduc argumente „că intensitatea obiecțiilor demonstrează că Sfântul și Marele Sinod ar trebui să fie amânat spre a evita astfel o posibilă schismă.” Urmează apoi următorul comentariu: „O astfel de concluzie pare să respingă viziunea conciliară și practica Bisericii Ortodoxe. Provocările timpului nostru cer mai multă reflecție și dezbateri teologice, nu mai puțin. Urgența unei astfel de dezbateri teologice cheamă la mai multă conciliari-tate, nu la mai puțină.”

În centrul obiecțiilor legate de documentele pregătite pentru Sinod se află „teama de erodare a identității și a auto-perceperii ortodoxe, diluarea teologiei ortodoxe (adevărul despre Dumnezeu) și a eclesiologiei (adevărul despre biserică). Provocarea de astăzi a Bisericii Ortodoxe este aceeași care a fost întotdeauna: aceea de a-L aduce tuturor oamenilor pe Hristos Care este calea, adevărul și viața, de a aduce Evanghelia lui Hristos tuturor oamenilor cu dragoste și compasiune, de a-L mări pe Dumnezeu în mod euharistic în Duh și în Adevăr.”

Apreciind eforturile actualului Patriarh ecumenic de a ajunge la un consens cu privire la Sinodul Creta, comunicatul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe în America arată că din păcate „Bisericile Ortodoxe stau astăzi în fața lumii incapabile fiind să vindece rănilor noastre fracturate. Totuși, viziunea spre unitate nu este negată, pentru că aceasta vine din inima credinței ortodoxe și este intrinsecă Veștii Celei bune a lui Hristos. Indiferent de dificultățile și rănilor pe care le purtăm, noi Îl urmăm pe Hristos Cel Înviat și suntem întăriți de Cincizecime să mărturisim Evanghelia lui Hristos pretutindeni și în toate timpurile.”

Până la ora actuală, Biserica Ortodoxă în America nu a luat o poziție oficială după ce a avut loc Sinodul din Creta.

Pr. Prof. Dr. Aurel Pavel
Pr. Conf. Dr. Habil. Daniel Buda, Sibiu/Geneva